

cititorului o imagine clară asupra importanței spirituale și culturale a icoanelor din secolele XVI- XVII. Credem că pentru temeinicia cu care a fost structurat, pentru viziunea interdisciplinară asupra domeniului restaurării, dar și pentru buna măsură între caracterul științific, pe care incontestabil îl are, și accesibilitatea textului, lucrarea va fi de acum încolo un reper pentru bibliografia autohtonă în domeniul restaurării.

Denis Dutton, *Instinctul artistic. Frumusețe, plăcere și evoluție umană*, Grupul Editorial ART, București, 2024, 344 p. (Colecția Meridiane) (Paul Victor Langa)

Cartea „*Instinctul artistic. Frumusețe, plăcere și evoluție umană*” este o traducere din limba engleză a volumului „*The Art Instinct. Beauty, Pleasure, and Human Evolution*” publicat de autor în anul 2009 la Oxford University Press. Traducerea în limba română a fost realizată de Andrei Bontaș și a fost publicată în anul 2024 în colecția Meridiane al Grupului Editorial ART. Astfel, volumul se alătură unei pleiade de lucrări reprezentative pentru domeniul istoriei sau al artei prezente în această colecție dintre care amintim „*Intellectualii în Evul Mediu*” de Jacques Le Goff, „*Spiritualul în artă*” de Wassily Kandinsky, „*Nu vedeți nimic*” de Daniel Arrase sau „*Culorile. O istorie culturală*” scrisă de Victoria Finlay.

Denis Laurence Dutton (1944-2010) a fost un filozof american cu preocupări în domeniul artistic. În ceea ce privește cariera sa a predat filozofie la Universitatea din Canterbury (Noua Zeelandă) dar a fost de asemenea fondator sau redactor al unor site-uri și reviste din domeniul artei sau filozofiei: „*Arts & Letters Daily*” (fondat în 1998)<sup>1</sup> și „*Philosophy and Literature*”<sup>2</sup>. Dintre lucrările publicate, fie individual, fie în colaborare cu alți cercetători, amintim „*Art and anthropology: aspects of criticism and the social studies*”, „*The Forger's art: forgery and the philosophy of art*”, „*The Concept of creativity in science and art*”, „*The art instinct: beauty, pleasure, & human evolution*” sau „*The idea of creativity*”.<sup>3</sup>

Lucrarea „*Instinctul artistic. Frumusețe, plăcere și evoluție umană*” poate fi considerată o punte de legătură între trecutul nostru îndepărtat și prezentul în care trăim. Ideea fundamentală a acestei cărți constă în căutarea răspunsului la întrebarea de ce creăm și de ce simțim într-un anume fel arta.

<sup>1</sup> <https://www.newyorker.com/news/news-desk/denis-dutton> (Accesat în 26.11.2025).

<sup>2</sup> <https://aesthetics-online.org/page/DenisDuttonDK> (Accesat în 26.11.2025).

<sup>3</sup> Denis Dutton, *Art and anthropology: aspects of criticism and the social studies* (Santa Barbara: University of California, 1974); Denis Dutton, *The Forger's art: forgery and the philosophy of art* (Berkeley: University of California Press, 1983); Denis Dutton, Michael Krausz, *The Concept of creativity in science and art* (Nijhoff, 1985); Denis Dutton, *The art instinct: beauty, pleasure, & human evolution* (Oxford University Press, 2009); Michael Krausz, Denis Dutton, Karen Bardsley, *The idea of creativity* (Leiden: Brill, 2009).

Analiza făcută pe parcursul întregii lucrări nu se rezumă doar la o analiză a artei moderne sau a artei tradiționale și nici nu se limitează la analiza unor cazuri care fac referire exclusiv la arta plastică. Expunerea descriptiv-analitică pornește de la lucrări sau meșteșuguri provenite din cele mai vechi timpuri, pe când omul începea să își creeze banalele unelte, și ajunge până la expunerea și analiza comparată a lucrărilor de artă modernă și contemporană, inclusiv cu trimiteri la compoziții din domeniul muzical sau literar.

Pe parcursul capitolelor autorul face referire la numeroase teorii și cercetări din mai multe domenii precum biologia, psihologia, antropologia sau filozofia, puse laolaltă în vederea descifrării codurilor care stau la baza instinctului și creației artistice umane. De cele mai multe ori tranșant, Denis Dutton ia o poziție prin care pune în contrast teoriile a numeroși cercetători din domeniile amintite (uneori cazuri concrete din istoria sau critica artei) cu teoria evoluționistă a lui Charles Darwin.

Volumul este structurat în zece capitole principale, inegale ca întindere în economia lucrării, urmate de notele bibliografice, o bibliografie generoasă și cuprinsul lucrării. Fiecare capitol este structurat în subcapitole care tratează aspecte de detaliu ale ideii principale relevate în capitolul de bază. După cum vom vedea într-o scurtă trecere în revistă a capitolelor, autorul ne oferă o expunere a evoluției umane prin intermediul căreia sunt analizate aspectele de ordin artistic și estetic ce au rezultat pe parcursul acestei evoluții a omenirii.

Lucrarea este deschisă de o introducere prin care autorul ne expune pe scurt intențiile ce au stat la baza apariției volumului și metodologia utilizată pe parcursul celor zece capitole, analiza artei sub auspiciile teoriei evoluționiste cu implicații de ordin psihologic, antropologic și filozofic.

Primul capitol, intitulat „*Peisaj și dor*”, face o analiză a preferinței umane pentru anumite peisaje având ca premisă călătoria primilor oameni, problematica acestora referitoare la supraviețuire și felul în care acest aspect s-a întipărit în mentalitatea oamenilor de-a lungul generațiilor.

Capitolul al doilea, „*Artă și natură umană*”, aduce în atenția cititorului diverse percepții asupra creației artistice începând cu Antichitatea și finalizând cu epoca modernă prin intermediul cărora arta este privită ca un produs al omului sub influența factorilor ce țin de mediul de dezvoltare al celui care creează precum locul în care trăiește, societatea sau obiceiurile cu care ia contact de-a lungul experienței sale.

După cum ne spune și titlul, „*Ce este arta?*”, în capitolul al treilea autorul încearcă să creioneze pe baza diverselor teorii apărute de-a lungul veacurilor în ceea ce privește actul artistic și critica artei o listă de criterii pe baza cărora putem diferenția o creație comună de una artistică.

Începând cu conținutul celui de-al patrulea capitol, „*«Dar ei nu au conceptul nostru de artă»*”, titlu care este de fapt un citat dintr-un studiu antropologic care analizează produsele unor societăți primitive și ale unor triburi din zilele noastre, autorul intră în profunzimea studierii actului de creație, accentuând ideea de emoție. Informațiile expuse în acest capitol al cărții, ca de

altfel și conținuturile din următoarele trei capitole, sunt o analiză comparată între creația omului primitiv (care cunoaște sau nu scrisul) și cea a omului modern.

Al cincilea capitol, „*Artă și selecție naturală*”, expune teorii recente privitoare la felul în care arta a fost mai mult sau mai puțin influențată de-a lungul vremii de evoluția umană și adaptările survenite din aceasta. Totodată este făcută o analiză prin care se încearcă o rezolvare a dilemei apărute în perioada recentă dacă arta este considerată un produs secundar al evoluției umane sau este parte din ea.

În capitolul al șaselea, „*Utilizările ficțiunii*”, Denis Dutton face o trecere în revistă a modului în povestirea are un rol esențial în dezvoltarea emoțiilor celui care asistă la aceasta, de-a lungul timpului aspectul narativ având un rol important în dezvoltarea literaturii și a teatrului.

Dacă în primele cinci capitole ale lucrării reperul principal era volumul „*Originea speciilor*” de Charles Darwin, începând cu capitolul al șaptelea, „*Arta și domesticirea de sine*”, este adus în prim-plan un alt studiu publicat de acesta în continuarea celui amintit anterior, „*Descendența omului și selecția sexuală*”. Raportat la al doilea volum al lui Darwin, după cum reiese și din titlul acestui capitol, este expus modul în care omul și arta s-au rafinat în decursul mileniilor, fenomenul de domesticire a speciei umane fiind major influențat de selecția sexuală care implica mai multă emoție decât selecția naturală orientată mai mult spre supraviețuire.

După periplul evoluționist făcut de autor în decursul celor șapte capitole ale volumului în care ne creează o bază solidă de analiză a artei prin prisma teoriilor darwiniste (intenția principală a lui Dutton în cadrul acestei lucrări), următoarele două capitole, 8 și 9, sunt o analiză a creației artistice din perioada modernă și contemporană și modul în care aceasta a fost percepută, dar conțin și studii de caz care ne pun în dilemă dacă pot fi acceptate sau nu ca produse ale creației artistice.

Ultimul capitol al lucrării, „*Măreția în artă*”, îl putem compara cu un popas făcut pe vârful muntelui în care medităm la cele văzute pe drumul parcurs până în acel punct, cu greutățile sau plăcerile care apar, dar ne bucurăm și de priveliștea generoasă care ni se arată în starea de extaz pe care o avem la acel moment. Conținutul acestui capitol vorbește de rafinamentul și calitățile estetice ale artei, fie ea vizuală, muzicală sau literară. După cum amintește și autorul, suntem pregătiți deja din capitolele anterioare pentru a putea observa arta în adevărata ei splendoare. Observăm printre altele importanța emoțiilor în artă, atât cele care au stat la baza creației cât și cele produse de creația artistică, obiectivitatea artei care înainte de toate ne oferă plăcere fără a ține cont de o anumită ideologie, comportament, situație politică, morală sau religioasă, toate acestea trecând oarecum în plan secundar emoțiilor și conferind artei universalitate. Prin acest filtru al emoțiilor și al impactului pe care o creație artistică îl are asupra noastră, fie ca privitor, fie ca ascultător, fie din ambele ipostaze, depinde de actul artistic la care luăm parte, ajungem să diferențiem o operă de artă autentică de un fals sau de o improvizație care epatează doar la

suprafață. Astfel, ne dăm seama că arta este creată de oameni pentru oameni și cu emoție pentru a emoționa.

Faptul că lucrarea este construită pe baza urmăririi evoluției umane, având la bază studiile „*Originea speciilor*” și „*Descendența umană*” scrise de Charles Darwin, iar numeroase pasaje din aceste volume sunt utilizate drept argumente pentru a justifica premisa de la care a pornit acest volum, oferă analizei estetice un caracter inedit în ceea ce privește punctul de vedere din care se studiază arta și actul de creație. Totodată, această carte poate fi considerată un etalon în studiului artei, în principal al domeniului artelor vizuale, dar poate servi drept reper și celorlalte domenii amintite, psihologia, antropologia sau filozofia.